

Efendi'den hilâfet* aldı; uzun yıllar bu tekkenin zâkirbaşılığını yaptı. Bu vazifede-
yken, 1791 yılında Medine kadısı olan
Mehmed Atâullah Efendi ile birlikte Me-
dine'ye gitti. Haccını ifa ettikten son-
ra bir yıl kadar orada kaldı. Döndükten
bir müddet sonra, eski tekkesinde zâ-
kirbaşılığını sürdürürken ayrıca Yedi-
kule civarındaki Hacı Evhadüddin Tek-
kesi şeyhliğine tayin edildi. Bu iki gö-
revi hayatının sonuna kadar devam et-
tirdi. 27 Haziran 1831'de vefat etti. Me-
zarı Koca Mustafa Paşa Hankahı hazî-
resindedir.

Uzun süre şeyhlik vazifesinde bulu-
nan Ahmed Efendi, daha çok devrinin
önde gelen zâkirbaşılarının biri olarak
tanınmıştır. Bu sebeple mûsiki ile de
uğraşmış ve bilhassa dinî sahadaki bes-
teleriyle meşhur olmuştur. Çeşitli el yaz-
ması güfte mecmualarında pek çok ese-
rine rastlanıyorsa da bunlardan ancak
dokuz tanesi zamanımıza ulaşmıştır.

Ahmed Efendi hac dönüşü *Der Be-
yân-ı Ahvâl-i Medîne-i Münnevve*
adlı küçük bir eser kaleme almıştır. İki
yazma nüshası Millet Kütüphanesi'n-
de bulunmaktadır (Ali Emîrî, T, nr. 305;
Şer'iyye, nr. 722). Medine'de bulunduğu
sıradaki şehir hayatını hâtırat üslûbuyla
kaleme aldığı bu eser, *Tayyibetü'l-ez-
kâr* (İstanbul 1271, 1316) ve *Tayyibetü'l-
ezkâr fî Medîneti'l-envâr* (Kazan 1283)
adlarıyla basılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed Şikârîzâde, *Der Beyân-ı Ahvâl-i Me-
dîne-i Münnevve*, Millet Ktp., Ali Emîrî, T, nr.
305, vr. 1^b; Mehmed Şükrî, *Silsilenâme*, Hacı
Selim Ağa Ktp., Hüdâyi Kitapları, nr. 1098, vr.
27^a; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, III, 262, 305; Ez-
gî, *Türk Musikisi*, V, 327-328; Ergun, *Antoloji*,
II, 403, 422-423, 478, 480; Şengel, *İlahîler*, I,
88; II, 82-83; IV, 92-93; VI, 158-159; Töre,
İlahîler, VI, 10, 66, 132; Öztuna, *TMA*, I, 21.

NURİ ÖZCAN

AHMED EFLÂKÎ

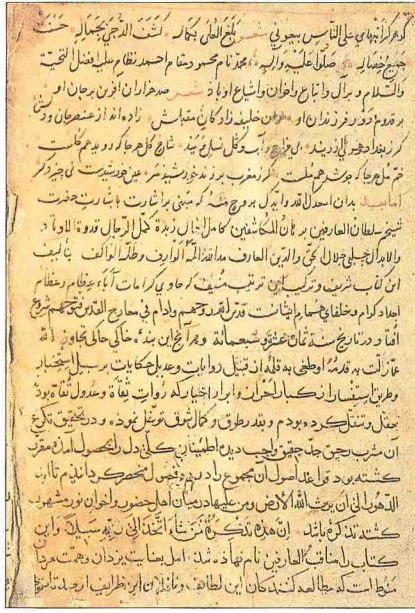
(أحمد أفلاكي)

Şemseddin Ahmed el-Eflâkî
el-Ârifî
(ö. 761/1360)

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî
ve etrafındakileri anlatan

Menâkıbü'l-ârifîn adlı eserin yazarı.

Asıl adı Ahmed olup daha çok Eflâkî
nisbesiyle tanınır. Ârifî nisbesi ise Mev-
lânâ'nın oğlu Ulu Ârif Çelebi'ye intisa-
bından gelmektedir. Eski kaynakların

Ahmed Eflâkî'nin *Menâkıbü'l-ârifîn* adlı eserinden bir
sayfa (Süleymaniye Ktp., Serez, nr. 1794)

hiçbirinde ailesi, adı, doğum yeri ve ta-
rihi hakkında bilgi yoktur. Hayatına da-
ir bilgiler, *Menâkıbü'l-ârifîn**'deki ken-
disiyle ilgili dolaylı bilgilerden ibarettir.
Sultan Veled'i (ö. 1312) gördüğüne ve
1360'ta öldüğüne göre, 1286-1291 yıl-
ları arasında doğduğu tahmin edilebilir.
Ayrıca babasının Altın Orda Devleti'nin
başşehri Saray'da öldüğünde kendisine
büyük bir servetle birlikte kitaplar bı-
raktığına bakılarak da kültürlü bir aile-
den geldiği söylenebilir. Konya'da doğ-
duğu, Ahî Nâtûr'un oğlu olduğu, İlhanlı
Hükümdarı Keyhatu'nun 1291'de Kon-
ya'ya gelişinde orada bulunduğu dair
rivayetlerin (Sâkıb Dede, III, 5) gerçekte
ilgisi yoktur.

Eflâkî, muhtemelen tahsilinin bir kıs-
mını doğduğu ülkede tamamladıktan
sonra devrin kültür merkezlerinden biri
olan Konya'ya gelmiştir. Burada Sirâced-
din Mesnevîhan, Abdülmü'min Tokadî
ve Nizâmeddin Erzincânî'nin talebesi ol-
muş, büyük bir ihtimalle bir astronomi
âliminden ders almış ve gözlemle uğ-
raştığı için kendisine Eflâkî nisbesi ve-
rilmıştır.

Mevlânâ'nın oğlu Ulu Ârif Çelebi'ye
(ö. 1316) intisap ederek ölümüne kadar
yanından ayrılmayan Eflâkî, onun Azer-
baycan ve Anadolu seyahatlerine katıl-
dı. Şeyhinin isteği üzerine *Menâkıbü'l-
ârifîn*'in ilk şekli olan *Menâkıbü'l-â-*

rifîn ve *merâtibü'l-kâşifîn* adlı eseri-
ni yazdı. Ulu Ârif Çelebi'nin ölümünden
sonra türbedar olarak Âbid Çelebi'ye,
onun ölümünden sonra da sırasıyla Vâ-
cîd, Şehzâde ve Emîr Âdil çelebilere in-
tisap etti. Bu arada daha önce yazdığ-
ı menâkıbı, sadece *Menâkıbü'l-ârifîn*
adı ile genişletmekle meşgul oldu. 30
Receb 761'de (16 Haziran 1360) vefat
etti.

Eflâkî'nin adı geçen eseri dışında ay-
rıca dört Türkçe gazeli vardır. Bunlar,
Kilisli Rifat ve Veled Çelebi tarafından
yayınlanan *Divân-ı Türkî-i Sultan Ve-
led*'in sonunda birinci ilâve şeklinde ba-
sılmış olup (İstanbul 1341, s. 117-119) da-
ha sonra Abdülbaki Gölpınarlı (*Mevlâ-
nâ'dan Sonra Mevlevîlik*, s. 469-472) ve
Feridun Nâfiz Uzluk (*TDAY Belleten* 1961,
s. 291-296) tarafından yeni harflerle de
yayınlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Eflâkî, *Menâkıbü'l-ârifîn* (nşr. Tahsin Yazı-
cı), Ankara 1976, I, 8-10; Sâkıb Dede, *Sefîne*,
III, 5; *Divân-ı Türkî-i Sultan Veled* (nşr. Kilisli
Rifat—Veled Çelebi), İstanbul 1341, s. 117-119;
Abdübaki Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mev-
levîlik*, İstanbul 1953, s. 129, 469-472; Feri-
dun Nâfiz Uzluk, "XIV. Yüzyıl Mevlevî Şair-
lerinden Eflâkî Dede'nin 600. Ölüm Yıldö-
nümü Dolayısıyla Ahmet Eflâkî Dede", *TDAY
Belleten* 1961, Ankara 1962, s. 291-296; F.
Meier, "Aflâkî", *El²* (İng.), I, 234; T. Yazıcı,
"Aflâkî", *Elr*, I, 567.

TAHSİN YAZICI

AHMED EMİN

(أحمد أمين)

Ahmed Emin b. İbrâhîm et-Tabbâh
(1886-1954)

Mısırlı mütefekkir,
medeniyet tarihçisi ve yazar.

Kahire'de doğdu. İlk öğrenimine ba-
basının yanında başladı; özellikle baba-
sının dinî ve edebî alanlardaki katkısı
onun düşünce ve kültür hayatının şekil-
lenmesinde önemli rol oynadı. İlkokul-
dan sonra tahsiline bir müddet Ezher'de
devam etti. Birkaç yıl ilkokul öğretmen-
liği yaptı; ardından Medresetü'l-kazâi's-
şer'i'ye kaydedildi (1907). Oradan mezun
olup aynı medresede ahlâk dersi okut-
tu. Daha sonra dört yıl süreyle muhtelif
kasabalarda hâkimlik yaptı. 1926 yılın-
da Tâhâ Hüseyin'in aracılığı ile Kahire
Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne inti-
sap etti. Burada tanıdığı bazı müsteş-
riklerin ve Batı zihniyetine sahip öğre-
tim üyelerinin çalışma tarzlarını benim-
sedti. Arkadaşları Tâhâ Hüseyin ve Ab-

dülhamîd el-Abbâdî ile aralarında yaptıkları vazife taksimi gereğince, başlangıcından itibaren İslâm'da fikir ve düşünce hayatını araştırmaya başladı. *Fecrül-İslâm* serisi bu çalışmanın sonucu olarak meydana geldi. 1939'da Edebiyat Fakültesi dekanı oldu. 1947'de Arap Birliği (Câmiatü'l-düvel-i'l-Arabiyye) Kültür İşleri müdürlüğüne getirildi. Ölümüne kadar bu görevini sürdürdü. Bazı arkadaşları ile 1914 yılında kurduğu Lecnetü't-te'lîf ve't-terceme ve'n-neşr'in de hayatı boyunca başkanlığını yaptı. Bu müessese bazı Arap klasikleri yanında Arap edebiyatı ve kültür tarihine dair eserler neşretmiştir.

er-Risâle ve *eş-Şekâfe* dergileri başta olmak üzere çeşitli dergi ve gazetelerde yazılar yazdı. Kahire, Bağdat ve Şam dil kurumlarına üye seçildi. Kahire Üniversitesi'nce kendisine 1948 yılında fahri doktor unvanı verildi. 30 Mayıs 1954'te Kahire'de öldü. Âmir el-Akâd, *Ahmed Emîn hayâtühû ve edebühû* adlı kitabında (Beyrut 1402/1982, 2. bs.), Hamdî es-Sekkût ile Marsden Jones "Âlâmü'l-edebî'l-mu'âsir fî Mısır" serisinde neşredilen *Ahmed Emîn* (Kahire-Beyrut 1401/1981) ve William Shepard da *The Faith of a Modern Muslim Intellectual: The Religious Aspects and Implications of The Writings of Ahmad Amîn* (New Delhi 1982) adlı eserlerinde onu muhtelif yönleriyle incelediler.

İslâm kültür tarihi ile uğraşan ve daha çok bu sahadaki eserleriyle şöhrete kavuşan Ahmed Emîn, müsteşriklerden bilhassa Brockelmann'dan etkilenerek Batı düşünce ve tenkit metodunu eserlerinde uygulayanlardan biridir. Ancak, XIX. yüzyılın son çeyreği ile XX. yüzyılın ilk yarısında oryantalizmin etkisinde kalan bazı müslüman yazarlar gibi o da bu akımın fazlaca tesirinde kalmış ve bu yüzden İslâmî çevrelerde pek rağbet görmemiştir. Ayrıca bazı fikirleri ve çalışmaları uzmanlar tarafından haklı tenkitlere maruz kalmıştır. Meselâ hadisle ilgili kanaatlerini Mustafa es-Sibâî (*es-Sünne ve mekânetühâ fi't-teşrî'î'l-İslâmî*, s. 236-319) ve Muhammed Accâc el-Hatîb (*es-Sünne kable't-tedvîn*, s. 255-259); tefsir ve bazı müfessir sahâbiler hakkındaki görüşlerini Muhammed Hüseyin ez-Zehabî (*et-Tefsîr ve'l-müfessirîn*, I, 47, 48, 71, 74, 189, 190); Arap edebiyatı tarihi hakkındaki görüşlerini Hüseyin Nassâr (*el-Mu'cemü'l-'Arabî*, s. 33-36), Muhammed Hayr el-Halvânî (*el-Mufaş-*

Ahmed
Emîn

şal fî târîhi'n-naḥvi'l-'Arabî, I, 50-61) ve Zeki Mübârek ("Cinâyetü Ahmed Emîn 'ale'l-edebî'l-'Arabî", *er-Risâle*, 12 Haziran-13 Eylül 1939 tarihleri arasında çıkan sayılardaki yirmi iki makale) tenkit etmişlerdir. Art düşünceli bazı müsteşriklerin iddialarını paylaşarak *Şaḥîḥ-i Buḥârî* ve *Şaḥîḥ-i Müslim*'deki bir kısım hadislerin, özellikle de bazı şahısların faziletine dair rivayetler ile tefsirle ilgili hadislerin uydurma olduğunu, *cerh** ve *ta'dîl** konusunda muhaddislerin tutarsızlık içinde bulunduğunu, hadis tenkidinde metnin muhtevâsından çok *isnad**a değer verdiklerini, Ebû Hüreyre'nin rivayetlerine pek güvenilemeyeceğini, İbn Abbas ile bazı sahâbîlerin daha sonra müslüman olan Ehl-i kitap âlimlerinin tesirinde kaldığını, Kâ'b el-Ahbâr'ın İslâmiyet'i samimiyetle benimsemediğini ileri sürmesi ve benzeri görüşleri sebebiyle birçok İslâm âliminin haklı tenkitlerine hedef olmuştur.

Eserleri. Velûd bir yazar olan Ahmed Emîn'in başlıca eserleri şunlardır: 1. *el-Aḥlâk* (Kahire 1920). 2. *Fecrül-İslâm* (Kahire 1928), *Ḍuḥa'l-İslâm* (I-III, Kahire 1933-1936) ve *Zuhrül-İslâm*'dan (I-IV, Kahire 1945-1955) oluşan sekiz ciltlik seri halindeki eserinde, başlangıcından IV. (X.) asra kadar İslâm medeniyet ve kültür tarihini tahlil ve tenkidî bir şekilde ele alıp incelemiş, İslâmî ve tarihî konulardaki görüşlerinin birçoğunu bu kitaplarında ortaya koymuştur. *Fecrül-İslâm*, Abbas Halil İkdâm tarafından *Perteve-i İslâm* adıyla Farsça'ya (Tahran 1315/1930), Ahmet Sirdaroğlu tarafından da *Fecrül-İslâm* adıyla Türkçe'ye (Ankara 1976) tercüme edilmiştir. Kadir Zâkirî Ugan'ın *Fecrül-İslâm* ve *Ḍuḥa'l-İslâm* tercümeleri ise henüz basılmamış olup Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. 3. *Zü'amâ'ül-İslâh fî'l-'asri'l-ḥadîş* (Kahire 1948). Ahmed Emîn bu kitabında Muhammed b. Abdülvehhâb, Midhat Paşa, Cemâleddîn-i Efgâ-

nî, Seyyid Ahmed Han, Seyyid Emîr Ali, Tunuslu Hayreddin Paşa, Ali Paşa Mübârek ve Muhammed Abduh gibi kişilerin yaptıkları ve yapmak istedikleri ıslahat hareketlerinin tahlil ve tenkidini yapmıştır. 4. *Hayâtî*. Bir otobiyografidir (Kahire 1950, 1978 [7. bs.]). 5. *Feyzül-ḥâtır* (I-X, Kahire 1938-1956). Çeşitli gazete ve dergilerde neşrettiği 700 kadar makale ve araştırmasından yaptığı seçmeleri bu eserde toplamıştır (makalelerinin tam bir dökümü için bk. H. es-Sekkût-M. Jones, s. 131-195). 6. *el-Mehdî ve'l-mehdeviyye* (Kahire 1951). 7. *Hârûn er-Reşîd* (Kahire 1951). 8. *eş-Şa'le-ke ve'l-fütüvve fî'l-İslâm* (Kahire 1952). 9. *Yevmül-İslâm* (Kahire 1952). Bu eserinde, ikbal günlerinde müslümanların gayri müslimlere yaptıkları muameleye karşılık bugün onların müslümanlara yaptıklarını dile getirmekte ve İslâm dünyasının gerileme sebepleri ile kılınma çarelerini münakaşa etmektedir. Eser Abdülvehhâp Öztürk tarafından *İslâm'ın Bugünü* adıyla Türkçe'ye tercüme edilmiştir (Ankara 1977). 10. *en-Naḥdül-edebî* (I-II, Kahire 1952). 11. *Kâmûsül-'âdât ve't-teḳâlid ve't-te'âbiri'l-Mısrîyye* (Kahire 1953). 12. *eş-Şark ve'l-Ġarb* (Kahire 1955). Muhtelif kongreler vesilesiyle gezip gördüğü Batı dünyası ile Doğu memleketleri arasında yaptığı mukayese ve değerlendirmeleri ihtiva etmektedir. 13. *Şevretül-'âlemi'l-İslâmiyyi'l-yevm* (Kahire 1960). 14. *Muḥammed 'Abduh* (Kahire 1960).

Bunlardan başka, Ahmed ez-Zeyn ile Ebû Hayyân et-Tevhîdî'nin *el-İmtâ' ve'l-mü'ânese* (I-III, Kahire 1939-1944); yine Ahmed ez-Zeyn ve İbrâhîm el-Ebyârî ile İbn Abdürabbîh'in *el-İkdül-ferîd* (I-VII, Kahire 1940-1953); Şevki Dayf ile Ebû'l-Ferec el-İsfahânî'nin *Ḥarîdetül-ḫaşr ve cerîdetül-'asr* (I-II, Kahire 1951-1952, Mısırlı şairler kısmı); Abdüsselâm Hârûn ve Ahmed Sakr ile Ebû Ali el-Merzûkî'nin *Şerḥu Dîvânî'l-ḥamâse li-Ebî Temmâm* (I-III, Kahire 1951-1952); Ahmed Sakr ile Ebû Hayyân et-Tevhîdî ve İbn Miskeveyh'in *el-Hevâmil ve's-şevâmil* (Kahire 1951); yine Ahmed Sakr ile Ebû Hayyân et-Tevhîdî'nin *el-Besâ'ir ve'z-zehâ'ir* (Kahire 1953) adlı eserlerinin ilmî neşrini yapmıştır. Ayrıca, 1926-1954 yılları arasında, Tâhâ Hüseyin, Ahmed es-Sikenderî, İbrâhîm Mustafa, Muhammed Ahmed Câdülmevlâ, Ali Cârîm gibi yazarlarla birlikte ilk ve orta dereceli okullar için yirmi kadar ders kitabı hazırlamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Brockelmann, *GAL Suppl.*, III, 305; Ronart, *CEAC*, s. 27-28; M. Hüseyin ez-Zehabî, *et-Tefstr ve'l-müfessirân*, Kahire 1381/1961, I, 47, 48, 71, 74, 189, 190; M. Accâc el-Hatib, *es-Sünne kable'l-tedvîn*, Kahire 1383/1963, s. 255-259; Hüseyin Nassâr, *el-Mu'cemü'l-'Arabî: neş'etühü ve te'tavvûruh*, Kahire 1968, s. 33-36; Ahmed Emîn, *Hayâtî*, Kahire 1978; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, I, 168-170; Mustafa es-Sibâî, *es-Sünne ve mekânâtühâ fi't-teşrî'it-İslâmî*, Beyrut 1398/1978, s. 236-319; Muhammed Hayr el-Halvânî, *el-Mufaşşal fî târîhî'n-na'hi'l-'Arabî*, Beyrut 1399/1979, I, 50-61; H. es-Sekkût - M. Jones, *Ahmed Emîn*, Kahire 1401/1981; Âmir el-Akkâd, *Ahmed Emîn: hayâtühü ve edebüh*, Beyrut 1402/1982; Ziriklî, *el-A'âm* (Fethullah), I, 101; Muhammed Mehdi Allâm, *el-Mecma'îyyûn fî hamsine 'âmen*, Kahire 1406/1986, s. 30-32; Zeki Mübarek, "Cinâyetü Ahmed Emîn 'ale'l-edebi'l-'Arabî", *er-Risâle*, 12 Haziran—13 Eylül 1939 tarihleri arasında çıkan sayılardaki yirmi iki makale; M. Abdül Muid Khan, "Allâma Ahmad Amin", *IC*, XXIX/1 (1955), s. ii; Issa J. Boullata, "The Early Schooling of Ahmad Amin and Mârûn 'Abbûd", *MW*, LXV/2 (1975), s. 93-99; H. A. R. Gibb, "Ahmad Amin", *EI²* (İng.), I, 279; *Mu. A.*, I, 60; Şevki Dayf, *Duha'l-İslâm*, Tî, I, 123-135.

HULÛSİ KILIÇ

AHMED ESAD EFENDİ

(bk. ESAD EFENDİ).

AHMED ESAD PAŞA

(1828-1875)

Sultan Abdülaziz devri
sadrazamlarından.

Sakız'da doğdu. Babası, Kuleağası lakabıyla anılan Kolağası Mehmed Ağa'dır. Kaptanıderyâ Halil Rifat Paşa'nın aracılığıyla Mekteb-i Harbiyye'ye girdi; 1857'de buradan erkân-ı harbiyye yüzbaşısı rütbesiyle mezun oldu. Mesleğinde hızla yükseldi ve Sadrazam Fuad Paşa'nın teveccühünü kazanarak Paris sefareti ataşemiliterliğine ve Paris'teki Mekteb-i Osmânî müdürlüğüne tayin edildi. Bu sırada rütbesi de binbaşılığa yükseltildi. Çalışmaları takdir edilerek kaymakam ve miralay oldu. Sultan Abdülaziz'in 1867'de Paris'i ziyareti sırasında mirvalığa yükseltildi ve padişah ile birlikte İstanbul'a döndü. Bu arada Âlî Paşa'nın da teveccühünü kazandı ve dönüşünden kısa bir süre sonra Dâr-ı Şûrâ-yı Askeriyye âzalığına tayin edildi. 1868'de ferik rütbesiyle Bosna Fırka-i Askeriyyesi kumandanı, yine aynı yıl İskodra vilâyeti mutasarrıfı oldu. 1869'da Dâr-ı Şûrâ-yı

Askeriyye reisliğine ve ertesi yıl Hassa Ordusu müşirliğine getirildi. 1871'de, Alman İmparatoru I. Wilhelm'in imparatorluğunu tebrik etmek üzere gönderilen "fevkalâde heyet"le birlikte Berlin'e gitti. Dönüşünde Hüseyin Avni Paşa'nın yerine seraskerliğe getirildi. 1872'de Bahriye nâzırı oldu; aynı yıl içinde ikinci defa seraskerliğe tayin edildi. 15 Şubat 1873'te sadrazam oldu. Genç yaşta sadarete tayin edilmesi devlet ricâlî arasında uygun görülmediğinden bu görevde ancak iki ay kalabildi. 15 Nisan 1873'te azledilerek önce Konya valiliğine, bir yıl sonra da Beşinci Ordu müşirliği ile birlikte Suriye valiliğine tayin edildi. 1875'te tekrar Bahriye nâzırı oldu. Aynı yıl ikinci defa sadarete getirildi, fakat dört ay sonra azledilerek önce Nâfia nâzirliğine, ardından Aydın valiliğine tayin edildi. Bu görevde iken 28 Kasım 1875'te vefat etti; İzmir'de Seyh Seyyid Mükrimüddin Dergâhı hazîresine defnedildi.

Yunanca, Almanca, Fransızca ve İngilizce bilen Ahmed Esad Paşa dürüst ve kanaatkâr bir devlet adamıydı. İkinci sadareti sırasında maaşını 200.000 kuruştan 50.000 kuruşa düşürmüş, diğer devlet adamlarının maaşlarını da aynı oranda indirerek devlet bütçesinde önemli bir tasarruf sağlamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Kâmûsü'l-a'lâm, I, 415-416; Cevdet, *Ma'rûzât*, s. 214, 221-224; İbnülemin, *Son Sadrazamlar*, I, 415-436; Karal, *Osmanlı Tarihi*, VII, 133-134; TA, XV, 392-393.

ALİ İHSAN GENCER

AHMED b. FADLÂN

(bk. İBN FADLÂN).

AHMED FÂİZ EFENDİ

(ö. 1907'den sonra)

Son devir Osmanlı âlimi
ve devlet adamı.

Çok sayıda âlim yetiştiren ve Berzen ciler adıyla tanınan seyyid bir aileden gelmektedir. Babası, Berzenciyye şeyhlerinden Mahmud Efendi'dir. 1842'de Musul yakınlarındaki Süleymaniye'ye bağlı Addân (عدان) köyünde doğdu. Özel hocaların yanında başladığı tahsilini Süleymaniye ve Kerkük medreselerinde tamamladıktan sonra Süleymaniye'de Nevvîşizâde Müftü Efendi Medresesi'nde dersiâm oldu (4 Eylül 1859). Uzun sü-

re bu görevi yürüttükten sonra ailesinin kalabalıklaşp geçim zorluğu çekmeye başlaması üzerine 1868'de Merke kazası nâibliğine tayin edilerek idarî görev ve geçti. Köysancak (Musul), Karadâk, Kütülamâre ve Müntefek nâibliklerinde bulunduktan sonra Kerbelâ sancağı nâibi oldu. İdarî ve ilmî çalışmalarındaki başarıları sebebiyle kendisine İzmir pâyesi verildi (1886). Kerbelâ'daki görevinde süresini tamamlayınca Dersim sancağı nâibliğine getirildi (1888). Bir yıl sonra Urfa nâibliğine tayin edildi ve burada üç ay kadar mutasarrıf vekilliği de yaptı. Bu vazifedeyken kendisine Kudüs pâyesi verildi. 1891'de Kastamonu merkez nâibi oldu. Burada ayrıca yedi ay valiliğe vekâlet etti 1892'de Musul vilâyeti nâibliğine getirildi. 1896'da Musul'dan ayrılarak Meclis-i Maârif üyesi oldu (24 Ağustos 1897) ve aynı yıl bilâd-ı hamse pâyesini aldı. 1901'de Haremeyn-i muhteremeyn pâyesine yükseltildi. 1 Şubat 1906'da Edirne vilâyeti merkez nâibliğine tayin edildi. 1907'de emekli oldu. Bu tarihten sonraki hayatı hakkında bilgi yoktur.

Eserleri. Faal bir idareci olan Ahmed Fâiz Efendi, aynı zamanda İslâmî ilimlerin çeşitli dallarında Türkçe, Arapça ve Farsça eserler yazmıştır. Hakkında bilgi bulunabilen basılmış veya yazma halindeki eserleri şunlardır: 1. *Enfesü'l-fevâ'id fi'l-ke'lâm ve'l-a'akâ'id*. Dersim nâibliği sırasında kaleme aldığı *fevâ'id** türündeki bu Arapça eserde, başlıcaları kelâm, akaid ve fıkıh olmak üzere çeşitli İslâmî ilimlerle ilgili konular işlenmiştir. Ehl-i sünnet kavramını açıklayan bir bölümle başlayan eser 283 varaktır. Sonunda 284^a'dan 289^a'ya kadar devam eden bir ilâve kısımda müellif Hz. Hüseyin'e varan nesebi, doğum yeri ve tarihi, tahsili, eserleri, mansıpları ve rütbeleriyle ilgili bilgiler vermektedir. 1889 yılında tamamlanan eserin bir nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir (AY, nr. 4783). 2. *Hayrül-eser fi'n-nuşûşil-vârideti fî hakkı âli seyyidi'l-beşer*. Muteber kitaplarda yer alan Ehl-i beyt, ashop ve Hz. Muhammed hakkındaki bilgilerden derlenmiş elli yedi varak hacminde bir eserdir. Önsözünde belirtildiğine göre, 1888 Ramazanı başlarında, gece gündüz çalışarak on iki günde tamamlanmıştır. Müellifin ta'lik hattıyla yazdığı bir nüsha İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir (AY, nr. 4840). 3. *Kitâbü 'İkdi'l-le'âl fî mâ havâ ta'rîfâtîl-'ulûm ve yukra'ü 'alâ işney 'aşere*